

**Gabriela Magrian**

Klinika Nefrologii, Transplantologii i Chorób Wewnętrznych, Oddział Hemodializy i Medycyny Transplantacyjnej  
Akademickie Centrum Kliniczne, Szpital Akademii Medycznej w Gdańsku

## Europejskie Towarzystwo Pielęgniarek Dializacyjnych i Transplantologicznych — nowe drzwi do Europy

### STRESZCZENIE

Współczesne pielęgniarstwo nefrologiczne na świecie ulega ciągłym, różnorodnym przemianom. W ciągu ostatnich trzech dekad rozbudowano w tej dziedzinie zakres kompetencji, rozwinęła się działalność naukowa oraz opracowano nowe możliwości rozwoju zawodu pielęgniarstwa.

Praca pielęgniarek nefrologicznych stanowi ważne ogniwo w procesie terapii nerkozastępczej, a od ich profesjonalizmu zależy skuteczność i bezpieczeństwo leczenia. Pielęgniarki, podejmując działania edukacyjne, przyczyniają się do podniesienia świadomości zdrowotnej pacjenta i jego aktywizowania do działań prozdrowotnych. W tych krajach, w których rozwój pielęgniarstwa nefrologicznego rozpoczął się najwcześniej, pielęgniarki umocniły swoją pozycję praktyka specjalisty w różnych dziedzinach opieki nefrologicznej. Tak dynamiczny rozwój

mógł nastąpić dzięki ciężkiej pracy, ale również dzięki zjednoczeniu pielęgniarek nefrologicznych i możliwości międzynarodowej wymiany doświadczeń. Taką właśnie szansę daje założone w 1971 roku w Monachium Europejskie Towarzystwo Pielęgniarek Dializacyjnych i Transplantacyjnych. Dotyczy to w szczególności pielęgniarek nefrologicznych pochodzących z krajów od niedawna przyłączonych do Unii Europejskiej, do których należy właśnie Polska. Organizacja ta zachęca do czerpania z bogatego dorobku i doświadczenia opartego na solidnych podstawach naukowych, co z powodzeniem może przynieść wymierne korzyści w budowaniu nowoczesnego wizerunku polskiego pielęgniarstwa nefrologicznego.

Forum Nefrologiczne 2009, tom 2, nr 1, 64–68

**Słowa kluczowe:** pielęgniarstwo nefrologiczne, EDTNA/ERCA, rozwój zawodowy, edukacja zdrowotna

### ZAŁOŻENIA ORGANIZACYJNE

Pielęgniarstwo nefrologiczne na świecie jest bardzo zróżnicowane zarówno pod względem stanowisk pracy, jak i rodzaju oraz zakresu zadań, które na tych stanowiskach są wykonywane, a także pod względem stosowanych metod pracy i środków. Przemiany zachodzą niejednolicie w różnych krajach świata, natrafiają na różne opory i trudności zarówno ze strony samych pielęgniarek, jak i ze strony innych przedstawicieli zawodów medycznych, doprowadzając do kontrowersji

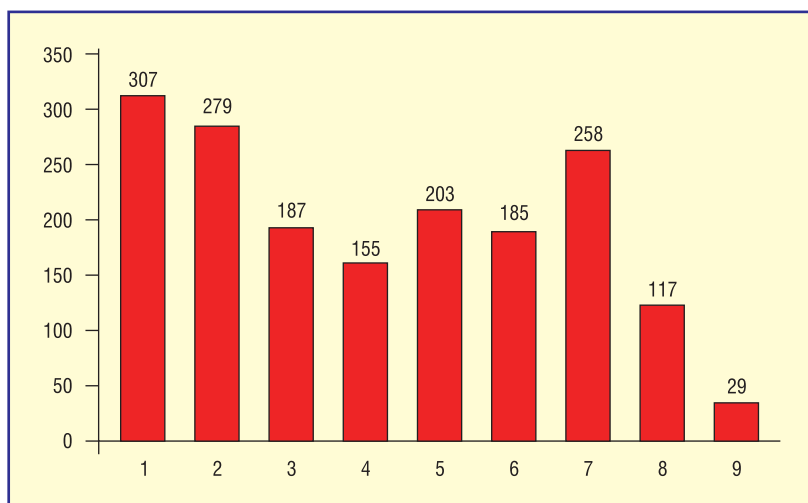
i sytuacji konfliktowych. Ich główną przyczyną tkwi w tym, że model praktyki pielęgniarstwa, który wyłania się z rozwoju pielęgniarstwa, jest całkowicie różny od tego, który współcześnie wciąż jeszcze funkcjonuje w wielu krajach świata. Dlatego też główne tendencje rozwojowe w światowym pielęgniarstwie nefrologicznym skupiły się przede wszystkim na zjednoczeniu środowiska pielęgniarstwa, opracowaniu jednolitych standardów oraz wprowadzaniu takich zmian, które pozwolą na pełniejsze dostosowanie pielęgniarstwa do potrzeb pacjentów nefrologicznych.

#### Adres do korespondencji:

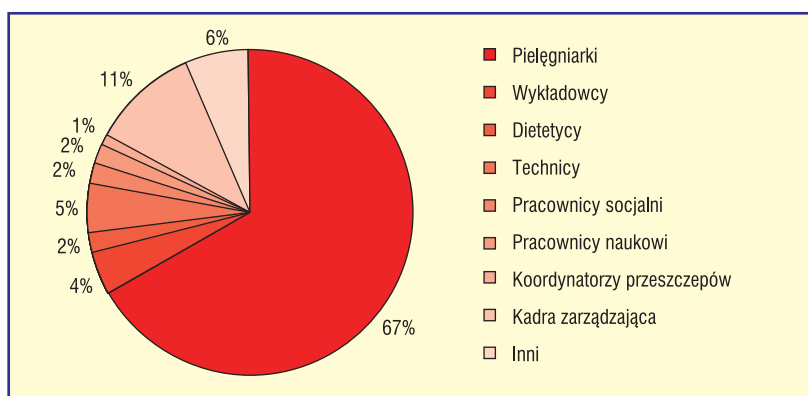
lic. piel. Gabriela Magrian  
przedstawiciel EDTNA/ERCA  
w Polsce  
Klinika Nefrologii, Transplantologii  
i Chorób Wewnętrznych  
Oddział Hemodializy i Medycyny  
Transplantacyjnej  
ACK Szpital Akademii Medycznej  
w Gdańsku  
ul. Dębinki 7, 80–211 Gdańsk  
tel.: (0 58) 349 25 54  
faks: (0 58) 349 25 51  
e-mail: bellamag@wp.pl

Europejskie Towarzystwo Pielęgniarek Dializacyjnych i Transplantologicznych (EDTNA/ERCA, *The European Dialysis and Transplant Nurses Association/European Renal Care Association*) ma za zadanie aktywnie wspierać pielęgniarki nefrologiczne w kształtowaniu i umacnianiu nowej roli zawodowej w poszczególnych krajach członkowskich. Towarzystwo to ma wymiar ogólnoświatowy, skupia w swoich szeregach ponad 5000 członków z 75 krajów i w ciągu ostatnich lat zyskało rangę jednego z najważniejszych na świecie forów wymiany informacji i doświadczeń w dziedzinie pielęgniarstwa nefrologicznego. Członkowie Towarzystwa rekrutują się z krajów Europy, Stanów Zjednoczonych, Kanady, Australii, Azji i Afryki. Pielęgniarki nefrologiczne z krajów wysoko przemysłowych już dawno doceniły korzyści płynące z przynależności do EDTNA/ERCA, a swoje członkostwo postrzegają jako integralną część rozwoju zawodowego. Najpełniej obrazuje to liczba członków EDTNA/ERCA w poszczególnych krajach przedstawiona na rycinie 1.

Jednym z głównych priorytetów EDTNA/ERCA jest współpraca z lokalnymi towarzystwami skupiającymi pielęgniarki nefrologiczne w krajach członkowskich, takimi jak założone w 1969 roku Amerykańskie Towarzystwo Pielęgniarek Nefrologicznych (ANNA, *American Nephrology Nurses' Association*) lub Brytyjskie Towarzystwo Nefrologiczne (BRS, *British Renal Society*). Europejskie Towarzystwo Pielęgniarek Dializacyjnych i Transplantologicznych bierze także czynny udział w pracach Międzynarodowej Rady Pielęgniarek (ICN, *International Council of Nurses*), Światowej Organizacji Zdrowia (WHO, *World Health Organization*) oraz Wspólnoty Europejskiej (EC, *European Community*). Pierwotnie w swoim założeniu Towarzystwo EDTNA miało sprostać wyłącznie potrzebom zawodowym pielęgniarek nefrologicznych (67% członków). Współczesne zmiany w składzie osób, które zajmują się różnymi aspektami opieki nefrologicznej, zaangażowanie do tej opieki przedstawicieli nowych specjalności, wpłynęły jednak na zmianę koncepcji organizacyjnej. W 1985 roku dokonano zmian statutowych, które spowodowały włączenie innych pracowników oddziałów nefrologicznych (techników, dietetyków, pracowników socjalnych) jako pełnoprawnych członków Towarzystwa EDTNA (ryc. 2), a sama organizacja jako wielozadaniowe stowarzyszenie przyjęła nazwę *European Dialysis and Transplant Nurses Association/European Renal Care Association*.



**Rycina 1.** Najliczniej reprezentowane kraje członkowskie EDTNA/ERCA i Polska (dane z 10.2008 r.). 1. Wielka Brytania, 2. Grecja, 3. Hiszpania, 4. Austria, 5. Czechy, 6. Belgia, 7. Włochy, 8. Niemcy, 9. Polska



**Rycina 2.** Podział członków EDTNA/ERCA według wykonywanego zawodu (dane z 10. 2008 r.)

Z powodu szybkich i często nieprzewidywalnych zmian, które charakteryzują leczenie nerkozastępcze, poszczególne aspekty pielęgniarstwa nefrologicznego stają się coraz bardziej złożone. Dlatego organizacja stawia sobie za zadanie ciągle podwyższanie poziomu i jakości opieki w stosunku do pacjenta i jego rodziny, promowanie stałego rozwoju zawodowego wśród swoich członków poprzez edukację i wymianę doświadczeń, prowadzenie badań naukowych i opracowywanie na ich podstawie nowych standardów w opiece nefrologicznej. Wszyscy członkowie EDTNA/ERCA mają stały dostęp do najnowszych informacji z dziedziny nefrologii dzięki Biuletynowi Informacyjnemu (tłumaczonemu również od niedawna na j. polski), kwartalnikowi „Journal of Renal Care”, dyskusjom panelowym, programom edukacyjnym oraz na bieżąco aktualizowanej stronie [www.edtnerca.org](http://www.edtnerca.org).



Rycina 3. Model kształcenia pielęgniarek nefrologicznych w wybranych krajach UE

### DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA I EDUKACYJNA W PIELĘGNIARSTWIE NEFROLOGICZNYM

Od początku istnienia Towarzystwo skupiło swoje działania na profesjonalnym rozwoju poszczególnych grup zawodowych. Dzięki temu powstały podgrupy skupiające specjalistów zainteresowanych rozwojem różnych dziedzin nefrologii. Utworzono również specjalny Oddział Badań Naukowych, który zajął się opracowywaniem standardów w opiece nefrologicznej. Dzięki zaangażowaniu pielęgniarek z wielu krajów w 1995 roku EDTNA/ERCA opublikowało zbiór „Europejskich Standardów w Klinicznym Pielęgniarstwie Nefrologicznym”. Dokument ten równolegle włączono do podyplomowych studiów specjalizacyjnych w pielęgniarstwie nefrologicznym w większości krajów członkowskich. „Standardy” stanowiły jedną z pierwszych publikacji tego typu na świecie, a ich wprowadzenie do codziennej praktyki spowodowało ujednoczenie i uporządkowanie zasad opieki pielęgniarskiej w nefrologii. Na przestrzeni kolejnych lat swojej działalności EDTNA/ERCA opublikowało następujące pozycje: „Przewodnik dietetyczny”, „Podstawy Pielęgniarstwa Nefrologicznego w Europie”, „Przewodnik dla techników” oraz „Przewodnik dla pracowników socjalnych”. Ostatnio wydana publikacja to seria dwóch książek „PChN — przewodnik w praktyce pielęgniarskiej”, tom I dotyczy 1.–3. stadium choroby, tom II opisuje stadium 4.–5. Wszystkie te pozycje są skutecznie wykorzystywane w codziennej opiece nad pacjentami nefrologicznymi w licznych szpitalach całej Europy. Działalność Towarzystwa to również zaangażowanie w różnego rodzaju międzynarodowe programy badawcze, które prezentowane są w trakcie corocznej Konferencji Naukowej.

Europejskie Towarzystwo Pielęgniarek Dializacyjnych i Transplantacyjnych dba o stały rozwój zawodowy swoich członków. W tym celu podjęto działania prowadzące do standaryzacji kształcenia pielęgniarek nefrologicznych. Dzięki zaangażowaniu Towarzystwa w wielu krajach wprowadzono jednolity proces adaptacji klinicznej i rozwoju zawodowego pielęgniarek nefrologicznych (ryc. 3).

Realizując poszczególne stopnie rozwoju zawodowego w przedstawiony sposób, pielęgniarki nefrologiczne mają możliwość rozwijania takich aspektów praktyki zawodowej, jak: działalność edukacyjna, komunikacja interpersonalna, a także umiejętność prowadzenia badań naukowych w pielęgniarstwie nefrologicznym.

### DOROCZNE KONFERENCJE MIĘDZYNARODOWE

W celu przybliżenia problemów pielęgnacyjnych opisywanych w publikacjach, umożliwienia dyskusji oraz wymiany poglądów raz do roku EDTNA/ERCA organizuje Konferencję Naukową. W pierwszej tego typu konferencji brało udział tylko 150 pielęgniarek, a językiem obowiązującym był język angielski.

Ostatnia Międzynarodowa Konferencja EDTNA/ERCA odbyła się w dniach 6–9.09.2008 w Pradze i uczestniczyło w niej 2254 delegatów z 43 krajów. Język angielski w dalszym ciągu jest uznawany za oficjalny, ale dodatkowo wykłady były tłumaczone symultanicznie na siedem innych języków. Uczestnicy mieli do swojej dyspozycji liczne sesje edukacyjne dotyczące różnorodnych tematów opieki nefrologicznej, które zebrano pod wspólnym hasłem przewodnim konferencji: „Poprawa jakości opieki nefrologicznej w Europie — łączenie teorii z praktyką”. W tym roku do Komitetu Organizacyjnego nadesłało 294 streszczenia z 33 różnych krajów świata, 166 z nich zostało przedstawionych w formie prezentacji ustnych, pozostałe zaprezentowano w formie plakatowej (1 z Polski). Tematy wykładów dotyczyły wszystkich dziedzin nefrologii i poruszały aktualne problemy w opiece nefrologicznej. Największym zainteresowaniem wśród uczestników cieszyła się tematyka opieki przed- i potransplantacyjnej oraz edukacji zdrowotnej pacjentów nefrologicznych.

Wzrastająca z roku na rok liczba osób z PChN to problem ogólnoswiatowy, dlatego naturalnym wydaje się fakt, że edukacja zdrowotna pacjentów na różnych etapach choro-

by stanowiła jeden z kluczowych tematów Konferencji. W literaturze światowej istnieją różnorodne opracowania dotyczące bezpośrednio edukacji chorych, czasu i formy jej prowadzenia. Standard K/DOQI zaleca rozpoczęcie edukacji pacjenta nefrologicznego na tyle wcześnie, aby ułatwić wybór terapii nerkozastępczej. Brytyjskie Towarzystwo Nefrologiczne (*UK Renal Association*) sugeruje, że pacjent od początku swojej choroby powinien otrzymywać nie tylko podstawowe informacje, ale profesjonalne wsparcie edukacyjne. Diagnoza PChN dla wielu ludzi może być traumatyczna, a to z kolei prowadzi do blokady psychicznej, która nie pozwala pacjentowi należycie zrozumieć istoty swojej choroby. W rezultacie traci on możliwość odpowiedniego przygotowania na postępujące zmiany w organizmie oraz świadomego wyboru leczenia nerkozastępczego. W szczególności pacjenci w 4. i 5. stadium PChN pozbawieni profesjonalnej edukacji narażeni są na wysoki poziom stresu, który ogranicza ich czynny udział w procesie leczenia. Jednak sytuacja może być całkowicie odmienna, jeśli pacjent poddany zostanie profesjonalnie prowadzonej edukacji zdrowotnej. Zgodnie z zaleceniami EDTNA/ERCA nowoczesna edukacja zdrowotna pacjenta nefrologicznego powinna przebiegać na trzech poziomach:

- **choroby** — pogłębianie wiedzy i doskonalenie umiejętności związanych z chorobą, funkcjonowaniem własnego organizmu;
- **czynników ryzyka** — zwiększanie świadomości w zakresie czynników szkodliwych wpływających na rozwój choroby, metod zapobiegania, radzenia sobie w trudnych sytuacjach;
- **metod leczenia** — pogłębianie wiedzy i doskonalenie umiejętności związanych z wyborem leczenia nerkozastępczego.

Wyniki badań naukowych przeprowadzonych przez członków EDTNA/ERCA wykazały korzyści regularnie prowadzonej edukacji zdrowotnej. Przede wszystkim poprawia ona komfort psychiczny pacjenta, przygotowuje chorego do samoopieki i samopielęgnacji, ułatwia wybór metody leczenia, uczy pacjenta kontroli parametrów życiowych i odpowiedniej ich interpretacji. Pacjenci nefrologiczni, którzy w trakcie spotkań edukacyjnych poznają specyfikę swojej choroby, zalecenia dietetyczne, uczą się samokontroli, w mniejszym stopniu wymagają nagłej hospitalizacji. Ich poziom satysfakcji z radzenia sobie z chorobą jest znacznie wyższy,

a to bezpośrednio wpływa na wyniki leczenia i jakość życia pacjentów.

W celu podniesienia efektywności oddziaływania edukacyjnego EDTNA/ERCA zwraca uwagę na stosowanie różnych form edukacji zdrowotnej dostosowanej do potrzeb konkretnego pacjenta. Dotyczy to głównie doboru właściwych form, metod i środków dydaktycznych ułatwiających uczenie pacjentów, jak dbać o własne zdrowie. Zajęcia edukacyjne mogą być prowadzone indywidualnie lub grupowo, mogą wykorzystywać słowo pisane, mówione, pokaz praktyczny czy multimedialny (wideo, DVD, Internet). Ważne jest, aby informacje odnośnie do wszystkich metod leczenia nerkozastępczego były przekazane w sposób rzetelny i umożliwiły pacjentowi dokonanie wyboru zgodnego z jego oczekiwaniami. Prawidłowo przeprowadzona edukacja zapewnia właściwą współpracę pacjenta z członkami zespołu terapeutycznego, dlatego też edukacja pacjentów nefrologicznych powinna być prowadzona przez osoby kompetentne, aby przekazywanie informacji następowało w sposób spójny, logiczny, jednolity i zrozumiały.

## PODSUMOWANIE

Jedną z pierwszych charakterystyk pielęgniarki nefrologicznej przedstawiła w 1979 roku prof. piel. Ellen D. Bear w swojej książce „Historia pielęgniarstwa” (*History of Nursing*). Według niej: „pielęgniarka nefrologiczna to doświadczona profesjonalistka, która posiada wystarczającą wiedzę wymaganą w opiece nad pacjentem z przewlekłą chorobą nerek na każdym etapie jego leczenia”. Aby sprostać tym oczekiwaniom współczesne pielęgniarki nefrologiczne rozbudowały swój zakres kompetencji, do licznych zadań dołączono obowiązek uczenia innych i oddziaływania o charakterze wychowawczym. Wprowadzenie tych zmian jest procesem trudnym i wymaga wnikliwego przygotowania i zaplanowania, a także czasu i cierpliwości. Ze względu na szybkość zachodzących przemian bardzo dużego znaczenia nabiera kształcenie ciągłe pielęgniarek, w czasie pracy, a także samokształcenie w ciągu całego życia. Europejskie Towarzystwo Pielęgniarek Dializacyjnych i Transplantologicznych zapewnia to poprzez różnorodne formy działalności. Jako profesjonalne towarzystwo pielęgniarskie ma obowiązek dbać o wysoki stopień kompetencji zawodowych swoich członków oraz pod-

nosić jakość opieki pielęgniarskiej. Towarzystwo od początku swojej działalności aktywnie wspiera dążenia pielęgniarek nefrologicznych z różnych krajów do większego profesjonalizmu, umożliwia dzielenie się doświadczeniami. Dlatego, mając na uwadze konieczność zmian mentalnych w środowisku polskiego pielęgniarstwa nefrologicznego

w kwestii kształcenia podyplomowego, samokształcenia i zrzeszania się w organizacje zawodowe, warto zastanowić się głębiej nad czynnym przystąpieniem do EDTNA/ERCA. Może łatwiej będzie wówczas zrozumieć istotę naszej profesji i otworzyć drzwi, którymi wprowadzimy polskie pielęgniarstwo nefrologiczne do Europy.

---

## **Piśmiennictwo**

1. [www.edtnaerca.org](http://www.edtnaerca.org)
2. European Best Practice Guidelines 2005, [www.ndt-educational.org/guidelines.asp](http://www.ndt-educational.org/guidelines.asp)
3. K/DOQI Guidelines.2000., [www.kidney.org/professionals/KDOQI/](http://www.kidney.org/professionals/KDOQI/)
4. Rankin S.H., Stallings K.D. Patient education: Principles and Practice. Lippincott, Philadelphia 2001: 78–129.
5. Jenkins K., Mahon A. Chronic Kidney Disease: a guide to clinical practice. Imprenta Tomas Hermanos, Madrid 2008: 20–38.